

Obrazy ze soudobého Ruska

REVOLUČNÍ ULICE

Moskva. Je polovice března a mírný mrazík. V parcích a na střechách domů leží bílý sníh, na ulicích půlmetrová vrstva špinavého sněhu, ledu. Ale také již na bleděmodré obloze slunce, které hladí.

Petrohrad a Moskva – mrtvá města. Tak jsme čítali v evropských novinách. Jenže tenhle ruch a šum a barvy jaksi špatně harmonují s představou mrtvol a troubení automobilů je příliš energickým pohřebním doprovodem. Ale pochopíte ihned, proč mrtvé. Není výkladních skříní, jež udávaly ráz evropským velkoměstům. Ta tam jest typická nádhera klenotnických závodů, zmizely kožešiny, hedvábí, porculán a sklo, pusty jsou výklady, za nimiž se v lákavém nakupení hromadily šunky a krabice s konzervami, ovoce a sýry, ony mlsné skříně, před nimiž se pozastavovali různolící páni, polykající slinu, a na něž tiskli nosíky malí, otrhaní hoši, zadýchávající sklo. Toho již není. Jen tu a tam vidět krámek se zaprášeným výkladem a v něm jsou dětské hračky, zbytečnosti litinových trpaslíků do zahrad, jakýchsi figurín, bambusových toaletních stolků a manikúr. To tu nechali, a chcete-li to koupit za cenu, nad níž se vám hlava zatočí, prosím! Na hlavní třídě jest antikvární krámek, květinářský závod a módní obchod, kde za velkým výkladem na mosazné holi jediný dámský klobouk, ohavně řvavý jako pro provazolekyni. Zmizely zlatočerné vývěsní štíty a zbyly jen nápisy, které byly příliš vysoko v poschodích nebo na hřebenech střech, ale jejich písmena, jakoby těžce raněná, leží na boku nebo již vůbec spadla. Evropsští novináři mají pravdu: hřbitovní dojem.

Ale zato žijí jiné vývěsní štíty. Červené a bílé. Jsou svěží, jásavé a smějí se do záře březnového slunce. Všude, kam oči obrátíte. Na zdech a střechách činžáků, hotelů, vil, paláců. Červené a bílé. Nové a veselé. Je na nich srp a kladivo uprostřed obilného věnce, stuha s nápisem „Proletáři všech zemí, spojte se!“ a R. S. F. S. R. Rossijskaja socialističeskaja feděrativnaja sovětskaja republika. Ta písmena si třeba pamatovat a těm slovům se naučit, neboť znamenají zítřek světa. A pod znakem nápisy: „I. dům sovětů“,

„Vydavatelstvo dělnických, selských a vojenských deputátů“, „Potravinové oddělení Moskevské rady dělnických a selských deputátů“, „Chlebové oddělení“, „Galanterní sklad č. 8 moskevské rady d. a s. d.“, „Tiskové ústředí“, „Knižní sklad Ústředního výboru ruské komunistické strany“, červené a bílé tabule všude. A co je tam za dlouhý nápis? V paláci s malým parkem před průčelími? Zastav dech, Evropane, zde to voní krví. Nemýlíš se, je to skutečně ona! Črezvyčajka! Ona: „Všeruská, mimořádná komise pro boj s kontrarevolucí, lichvou, sabotáží a zneužitím úřední moci“. Neúprosná „črezvyčajnaja komissija“, o níž tolik strašných věcí čtli při ranní kávě evropští měšťáci s vlasy rozčepýřenými hrůzou. A před její branou stojí dva vojáci Rudé armády ve svých hrubých pláštích pískové barvy, u nohou mají pušky s dlouhým bajonetem a na ten napichují lístky s dovolením vejíti, které jim podává řetěz lidí, proudících sem a odtud. Bajonety jsou již do tří čtvrtin lístky obaleny. V bývalém největším moskevském hotelu Metropol jest nyní „II. dům rad“, „Dům odborových organizací“ je v šlechtickém klubu, v jehož sklepích našli při zabírání kromě ohromných zásob vína na desítky beden karet, v mramorovém klubovém paláci moskevských kupců jest umístěna „Sverdlovova dělnická univerzita“ a na Děněžním pereuloku v soukromé vile, obývané kdysi čtyřmi lidmi, tam, kde v červenci roku 1918 sociální revolucionáři, chtějíce po brest-litevském míru vyprovokovati novou válku, hodili německému vyslanci baronu Mirbachovi pod nohy bombu, v této vile-paláci neslýchaného přepychu jsou nyní úřadovny III. internacionály. A všude tu bijí hlavní tepny života a odtud rozlévá se krev a teplo do žil továren, dílen, stavenišť, do soukromých bytů a ulic. Organismus pracuje ještě tempem poněkud zrychleným revolucí, ale již pravidelně a harmonicky. Nikoli, Moskva nezemřela, ani Petrohrad nezemřel. To jen život se přelil jinam. Pryč z burz a bank, obchodů a kaváren, pryč z restaurantů, vináren, klubů a nočních místností. Tam byl evropský novinář zvyklý hledati život. Toho již nikdy nenajde. Nápisů bank zmizely a skla kaváren, prostřílená tu a tam projektily pušek, oprádají pavouci.

Moskevská ulice plyne rušným proudem. Mnoho venkovských saní zde jest, tažených koníky pod duhami a osazených mužiky v beranicích a ovčích kožiších, celé dlouhé řetězy jich jedou, vezoucích pytle, bečky, sudy, pobité ovce a ovšem: „Dříví, dříví, dříví!“ jak zní heslo dne a jak hlásají pestré plakáty již na nádražích, neboť na těchto březových a borových polenech závisí práce v továrnách. To také hlásají ony plakáty, na nichž jsou vymalováni dva dělníci vrhající do jícnu rozpálené pece dříví. Mezi povozy se proplétají z chodníku na chodník lidé jdoucí za svou prací, soudruzi v šatech, pytlou zástěrou přepásaných, i soudruzi v kožiších s astrachánovými límci, neboť i zde se obléká každý přiměřeně svému zaměstnání, jenže to již neznamená, že ten s pytlou je chudý a ten s kožešinou bohatý. Ulice je plna lidí. Ne hladem zmučených mátoch, ale

zdravě vyhlížejících soudruhů a soudružek. V Rusku jsou jen soudruzi; všechny složité titulatury odpadly; není milost pánů, excelencí, doktorů, inženýrů, domácích pánů, soudců, šéfů; domovníkovi řekne se soudruhu, Leninovi soudruhu, malému chlapci, každé ženě, vojákoví. Všichni soudruzi na moskevské ulici jsou dobře oděni. Lidí v hadrech a se rty zmodralými zimou není. Některé ženy jsou ustrojeny s jemným vkusem, v čapkách a kožešinách, a když jdou kolem rozmrzlé louže, poznáte, že si velmi potrpí na hezké botičky, jako vždycky bývalo a vždycky bude, ať ve státech kapitalistických, či socialistických. Na rozích náměstí čekají vousatí izvozčíci ve svých modrých přepásaných pláštích a jejich chundelatí koníci oddechují oblaka páry. Chodníkem projde čerkeský důstojník ve višňově rudé uniformě, čisté a ozdobné, zasvítí v březnovém slunci svou samčí krásou a ostře rudá skvrna jeho postavy učiní na okamžik zástup kolem šedivým a bezbarvým. Nějaký „pán“ mrzutě táhne po blátivém ledu ulice za provázek sánky a na nich pytlíček se skrovnými zásobami. Je to bývalý „buržuj“, toho skoro vždy poznáte: Jeho kožich je stále ještě přepychovější než těch ostatních, za tři roky se kožich nezničí, ale je i špinavější než těch ostatních, a boty také špinavější, „pán“ nemá již ani lokaje, ani podomka a sám si vyčistiti věci je líný. A tam té milostpaní zapomněly její komorné zašiti převelikou díru pod paží luxusního kožichu, a poněvadž se jim také nechtělo shánět tkaničky do bot – zpropadené sloty nepořádné, tyhle komorné –, daly jí tam provázek od nějaké krabice. Na chodníku se zastavil poddůstojník Rudé armády, třikrát se křížuje a přes ulici se hluboce klaní nějakým pomalovaným kostelním vratům. Nikdo si toho nevšímá, to je jeho soukromá věc! Ano, popi jsou tu také ještě, tamhle jdou dva vlasáči v dlouhých kožiších, a v kostelích se zlatými báněmi se stále konají obřady, jenže státu po tom nic již není, a touží-li kdo po tom, musí si ty popy a obřady zaplatit sám. Před chrámovými vraty sedí... žebrák.

Žebrák?! Je zcela slušně oděn, ale přece?? Byl jsem v Moskvě připraven na hlad, drahotu, na to, že uvidím Rubensovy obrazy používané za zednické zástěry, jak o tom psaly naše noviny (jaký nesmysl!), na žebráka nikoli. „Kdo žebrá v sovětském Rusku?“ ptal jsem se soudružky Balabánové. „Lidé, kterým se v útulnách nelíbí a utekli odtud, ti, kdož ještě nevědí, kam se v bídě obrátit nebo se o to nestarají, a konečně lidé, jimž se stala žebrota řemeslem, po kterém by se jim stýskalo.“ „A kdo jim dává?“ ptám se. „Já také,“ usmála se. A jiný soudruh praví: „Před revolucí jich bývalo v Moskvě tisíce. Teď je spatříte jen ojedinele. Dříve jsme toho netrpěli, teď zamahuřujeme oči, zásobování není ještě tak dokonalé, abychom mohli bezpečně říci, že u nás nikdo nemusí mít hlad. Až budeme s to, abychom dali útulny do vzorného pořádku, budeme s tou otázkou hotovi za půl dne. Ano, bývalo jich na tisíce! Rozpomínám se. Když mi bylo šestnáct let, byl jsem v Kyjevě. A tam jsem jednu slunnou červencovou neděli viděl tuto scénu: Od

chrámových vrat táhly se dvě řady klečících a sedících žebráků. Ubohých a rozedraných. Ulicí mezi nimi procházel asi šestiletý chlapec, šlechtické dítě. Vedle něho šel lokaj s košíkem na ruce a za nimi matka v hedvábných šatech a s krajkovým slunečníkem nad hlavou. Lokaj měl v košíku rohlíky. Hoch je bral, ulamoval z nich kousky a dával napravo a nalevo žebrákům. Jako psům! A ti brali a rovnou strkali do úst. Lokaj měl strnule vážnou tvář a matka se mírně usmívala. Tenkrát se mně chtělo střítet.“

Po moskevské ulici jezdí automobily, troubějí, frčí a hrčí. Na rohu Divadelního náměstí a Ochotného rjadu jest improvizovaný trh. Stojí tu ženy s bandaskami mléka, muži s nevelkými košíky zeleniny či bramborů, tam kluk vykřikuje, že prodá čajové máslo, a jiný vedle má na zemi pytlík machorky, nejlevnějšího ruského kuřiva, drobně sekaných tabákových stonků, že to vypadá jako semenec. A jsou tu ženy s několika podplamenicemi v šátku, s malou krabičkou cukroví, s prkénkem na ruce, na němž je vyloženo pět kousků cukru, pekou se tu na kaménkách koňské karbonátky. Zajímáte se o ceny, soudruhu? Nuže, zeptejte se ženy, která stojí na rohu u kotlíku a fleká z něho lžící kupujícími na talířek hrstku jáhlové kaše! „Co to stojí?“ „Sto deset rublů,“ odpovídá ona. Je zřejmo, že vaší otázce neporozuměla, nevadí, možno se zeptati vedle. „Co stojí ta krabička sirek?“ „Osmdesát rublů.“ Ou! Ta první vám tedy také rozuměla?! Nu, a do třetice: „Co stojí ta kostka cukru?“ „Třicet rublů, soudruhu!“ Tedy dosti, dále se neptejte, máte ještě kapitalistické oči, nechápete posud příčin a systému toho všeho a šly by na vás mrákoty. Drobná spekulace tomu zde říkají. Keťáskové, řekli bychom u nás. Předloni by se byl nikdo z nich neodvážil na ulici, čezvyčajky tehdy bez milosrdenství střílely spekulanty velké i malé a také ještě dnes se někdy mužstvo mimořádné komise vyhrne a sebere celý trh, ale druhý den jsou tu keťáskové již zase a kyselá okurka stojí opět o několik rublů více, poněvadž si chtějí vynahraditi to, co prodělali včera. Jako u nás! Ale trpí se to. Jako u nás! Jenomže tady s nimi budou mnohem dříve hotovi než u nás! Na ruském venkově jsou spousty potravin, na Sibiři hnijí hory obilí, ale není vlaků, které by to do Moskvy dopravily, z třiceti tisíc ruských lokomotiv zbylo po světové a občanské válce sotva šest tisíc zdravých a ty byly do rozskočení zaměstnány na vojenských frontách. Až se opraví porušený dovoz, bude v městech potravin nadbytek a nikoho nenapadne kupovat jinak než za sovětské ceny. Na opravě lokomotiv se pracuje horečně dnem i nocí, v týdnu i v neděli a sovětské Rusko práci organizovati umí. Počet jezdících vlaků stoupá rapidně měsíc za měsícem. Keťáskové, drobní kořistníci hladů, dlouho hospodařit nebudou. „Železničáře,“ volá plakát s vymalovaným železničním zřízencem, „v tvých rukou je osud dopravy, a čím více bude správně jezdících vlaků, tím více bude ubývati hladu!“

Březnová ulice žije svým rušným životem a svítí měkkým sluncem. Nákladní automobil, obsazený vojáky, řinčí ulicí, a jak jeho kola zajela do díry,

vytálé v ledu a plné vody, rozstříkla široko pršku bláta. Zde oddíl vojáků s puškami na ramenou, pískově šedá řada, a zpívá si do pochodu „Krasnojce znamja“, náš „Rudý prapor“. Ulicí bujně a za smíchu přeběhl hlouček dětí, červenolících a dobře živěných, jakých v západní Evropě neuvidí se. Chodníkem přejdou dvě mladé ženy v černých kožených kabátcích, s čapkami na hlavách, revolvery u pasu a na prsou s rudou hvězdou, komunistickým to znakem. Jsou to vojenské komisařky a včera se vrátily z děnikinské fronty. Takových kožených kabátů je teď mnoho. „Dáreček anglického krále,“ říkají Moskevští. Jenže ten dáreček nebyl dobrovolný, ty kabáty ještě s mnoha jinými dobrými věcmi zapomněli královi žoldnéři v Murmansku, když odtud utíkali. Březnová ulice je veselá. Je zcela určitě veselá. Ptám se desetkrát sám sebe, není-li to radost jen u mě a nepromítám-li ji navenek, ale desetkrát si odpovídám, že nikoli. Je veselé to mladé slunce a vybledlý sních na střechách, ty červenobílé nápisy, pestře rozpustilé karikatury ve skříních sovětských nakladatelství, jsou veselé pohyby chodců, výskot dětí, tváře lidí. Ano, tváře lidí jsou jiné než u nás. Jsou změněny. Takhle vždy nevyhlížely. Jako by z nich cosi spadlo, co na nich věky leželo, jako by se byly vykoupany ve studnici živé vody. Jsou svěží, jsou jasné, jsou plné důvěry v budoucnost, je v nich poznání a jistota. Zpevněly a zkrásněly. Všechny? Ne. Teprve teď si připomínám, že pán táhnoucí prve ulicí sánky měl zcela jiné obočí, než kdysi míval, a dva popi měli nezvyklé pohyby, jako by se do nich nutili, a plouživé kožichy že zezadu vyhlížely, jako by se ani nekývaly na popských tělech, a dlouhé kněžské vlasy že vypadaly tragikomicky. Také z tváří se život přelil jinam. Nároží žijí. Jsou polepena plakáty. Je tu vylepen deník *ROSTA*, tj. *Rossijskaja telegrafnaja agentura*, který přináší nejdůležitější telegramy dne a poskytuje obecně zdarma informace; má podtitul „nástěnný časopis“. Jiné plakáty oznamují všeobecně vzdělávací kurzy, kurzy pro mládež, ohlašují tábory lidu, veřejné disputace o různých tématech, je zde také příkaz vojenského komisariátu moskevského o vojenském výcviku komunistů. Ale také takovéto nápisy:

*Víc než nepřátelů všech,
boj se štěnic, vši a blech.*

To je zbytek z minulého týdne. Minulý týden byl sanitní nedělí, kdy bylo povinností každého moskevského občana dáti do vzorného pořádku a čistoty svůj byt. Po bytech chodily komise, tresty za nečistotu byly přísné, a byli snad nedbalci komunisti, dokonce velmi přísné. Neboť býti v Rusku komunistou není privilej, příslušenství ke straně ukládá naopak tvrdou disciplínu a povinnost. Tento týden jest nedělí čištění ulic, příští týden, jak oznamují noviny, bude týdnem koupelí, kdy bude každému umožněno (povinnost to nebude) zdarma se vykoupat a každý k tomu dostane i kousek vzácného zde teď mýdla. Tiskárny již připravují pro příští týden plakáty, které budou asi takto vyhlížeti:

Kam běžíš, Váňo? Vrať se!

Byls ten týden vykoupat se?

Tenhle týden jest tedy nedělní čištění ulic. Moskva se připravuje důstojně uvítat blížící se jaro. Na střechách domů stojí lidé a shazují dolů sníh a po ulicích mezi chodníky pracují „metaři“. Zlořečené evropské oči nedovedou pod slovem „metař“ viděti jiného než shrbeného stařečka či neduživce v hadrech pod modrou zástěrou, který se malátně potácí ulicí, jen s námahou za sebou plouží nohy a hýbá koštětem pouze proto, aby na něho nekřičeli. Tedy revoluční „metaři“ vypadají trochu jinak než ti evropští. Statní muži a ženy, dobře ustrojení, mezi nimi lidé v drahých kožiších a galoších, koketní metařky, mají kožešinové čapky a přes střevice ještě jedny kožešinové boty. Buší do špinavého ledu železnými pákami, ulamujíce kusy až dolů k dlažbě, a jiní házejí led lopatami na kraj chodníku, aby si jej tam slunce samo rozpustilo. Je jim při práci veselo. Není to také práce pro celý trudný zbytek života, nýbrž na několik hodin. Jen ten a ten kousek ulice mají dáti do pořádku! Loni ještě vykonávala tuto práci buržoazie. Proletariát měl příliš mnoho jiných starostí: na frontách, kam za sebe nemohl poslat nikoho druhého, při kontrarevoluci v zemi, sabotáží úředníků v továrnách, při obnově zničené dopravy; a tak musili ulice zaméstí domácí páni, advokáti a bankovní ředitelové, kteří tenkrát neměli co na práci. Člověk by nevěřil, co dělá revoluce: šli a metli. Nebylo to alespoň formálně tak hrozné, jak se o tom v Evropě vykládalo, bylo to provedeno v rámci mobilizace. Mobilizovaní dělníci šli na bojiště, kde nemohli potřebovati zrádce, mobilizovaní milostiví pánové dostali místo pušky koště. Snad to těm hrdým a statečným mužům bylo dokonce milejší. Letos je jim u té práce již veselo. Člověk by nevěřil: zvykli si. Možná, že jsou dokonce dnes již tak daleko, že pochopili, že jest tohle práce alespoň tak čestná a důležitá jako vybírat činži a dělat burzovní transakce. Letos čistí ulice již všichni, všichni zdraví lidé od 16 do 56 let. Nejen při tomto jenerálním úklidu, nýbrž již celou zimu. Sovětská vláda určila totiž pro veřejné práce pracovní povinnost, která připadala na člověka průměrně jednou v týdnu. Přišlo nařízení, že ten a ten dům vyčistí tu a tu část ulice, větší, menší, dle počtu nájemníků. Každý dům má svůj domovní výbor, volený všemi obyvateli stavení, a jeho věcí je zaříditi další: oznámiti nájemníkům, rozdělití práci, dbáti na provedení. Tyčku, lopatu, koště, pán nepán a na ulici. To, co dovedou neduživí starci v evropských městech, to snad dokáže každý. Kdo je s prací dříve hotov, lépe pro něho, kdo se loudá, jeho věc. Za den pracovní povinnosti se dostává 56 rublů a ruská libra chleba. Dozor je přísný, tam, kde pracují komunisté, dvojnásob přísný, neboť jejich práce musí býti vzorem. K čištění ulic odsuzují také úřady a čezvyčajkami pochytaní keřáskové vyklizovali letos sníh. K čemu také lidi zbytečně držet ve vězení a zbůhdarma je krmit chlebem, jehož není nadbytek ani pro řádné soudruhy?!